

УДК:34.343

КОРРУПЦИЯ ЖАНА КОРРУПЦИЯЛЫК КЫЛМЫШТУУЛУКТУН ӨБӨЛГӨЛӨРҮ

Парайдин уулу Ш., ю.и.к., доцент.
Ош мамлекеттик университети,
e-mail: mega.shailoo@mail.ru
Ош, Кыргызстан

Аннотация: Берилген макалада эң коркунучтуу көрүнүштөрдүн бири катары коррупция түшүнүгү, азыркы коомубуздун олуттуу коркунуч экендигин айгиленет. Автор социалдык мамилелер тутумундагы коррупциянын көбөйүшүнө өбөлгө түзгөн негизги себептерди баса белгилейт. Коррупция менен күрөшүү боюнча мамлекеттин ченемдик жоболору, ошондой эле билим берүү, илимий жана илимий-изилдөө иш-аракеттери жөнүндө мыйзамдар изилденген жана критикалык мааниге ээ экендигин көрсөтүлгөн. Макалада коррупциялык тобокелдиктердин концепциясы жана негизги түрлөрү келтирилген. Автор ар кандай жумуш жаатындагы коррупциянын алдын алуунун эң актуалдуу маселелерин ырааттуу талдап чыгып, изилденген булактардын негизинде, тыянактар жана сунуштар коррупциянын тобокелдиктерин азайтууга багытталган концепциялар иштелип чыккан.

Ачкыч сөздөр: Мыйзам, паракорчулук, паракорчулук тобокелдиктери, укук, милдет, коом, бийлик, мамлекеттик кызматкер.

ПРЕДПОСЫЛКИ КОРРУПЦИИ И КОРРУПЦИОННОЙ ПРЕСТУПНОСТИ

Парайдин уулу Ш., к.ю.н., доцент
Ошский государственный университет
e-mail: mega.shailoo@mail.ru
Ош, Кыргызстан

Аннотация: В этой статье концепция коррупции как одного из наиболее опасных явлений подчеркивает, что наше современное общество представляет серьезную угрозу. Автор выделяет основные причины, способствующие росту коррупции в системе общественных отношений. Государственные нормативные акты по борьбе с коррупцией, а также законы об образовании, научных исследованиях были изучены и доказали свою критическую актуальность. В статье представлено понятие и основные виды коррупционных рисков. Автор последовательно проанализировал наиболее актуальные вопросы предупреждения коррупции в различных сферах деятельности и на основе изученных источников разработал концепции, выводы и рекомендации которые направлены на снижение коррупционного риска.

Ключевые слова: закон, взяточничество, риски взяточничества, право, обязанность, общество, власть, государственный служащий.

PREREQUISITES FOR CORRUPTION AND CORRUPTION CRIME

*Sh.Paraidin uulu, Candidate of law, docent,
Osh State University,
e-mail: mega.shailoo@mail.ru
Osh, Kyrgyzstan*

Abstract: *In this article, the concept of corruption as one of the most dangerous phenomena emphasizes that our modern society poses a serious threat. The author highlights the main reasons contributing to the growth of corruption in the system of public relations. State regulations on combating corruption, as well as laws on education, scientific research have been studied and proved to be of critical relevance. The article presents the concept and main types of corruption risks. The author consistently analyzed the most pressing issues of preventing corruption in various fields of activity and, based on the sources studied, developed concepts, conclusions and recommendations that are aimed at reducing the risk of corruption.*

Key words: *law, bribery, risks of bribery, right, duty, society, government, civil servant.*

Коррупция ар бир мамлекет жана коом үчүн олуттуу көйгөй. Жарандар, коом жана мамлекет үчүн эң коркунучтуу көрүнүштөрдүн бири катары коррупция терең тарыхый жана психологиялык тамырларга ээ. Тилекке каршы, ал көптөгөн адамдардын аң-сезимине айланды күрөшүү пайдасыз болгон күнүмдүк көрүнүш жана коррупцияга каршы күрөшүү боюнча иш-чаралардын натыйжалуулугун жарандар көп учурда өтө төмөн деп баалашат. Паракорчулук өлкөнүн коопсуздугуна олуттуу коркунуч болуп саналат. Бул коомго көп зыян келтирет, мамлекеттин пайдубалына кийлигишет мамлекеттик жана муниципалдык кызмат көрсөтүүлөрдүн натыйжалуулугун төмөндөтүү жергиликтүү бийлик алардын ишенимине доо кетирип, бүтүндөй өлкөнүн экономикалык өнүгүүсүн татаалдаштырат.

Коррупция менен күрөшүү үчүн кылмыштардын деталдуу сүрөттөлүшү:

Кандай мамлекеттик жана коомдук мекемелер менен багытталган, ошондой эле БУУнун Коррупцияга каршы конвенциясына кирет. Мамлекеттик мүлктү менчиктештирүү, эмгек акынын максаттары үчүн ыйгарым укуктарды кыянаттык менен пайдалануу, мыйзамсыз байуу (анын юридикалык кирешесинен ашкан мамлекеттик кызматчынын активдеринин

олуттуу өсүшү акылга сыярлык эмес жол менен), пара жана жеке сектордо мүлктү уурдоо, кылмыш ишинен акчаны адалдоо.

Коррупция өзгөчө нерсе экендигин так түшүнүү керек мыйзамсыз иштин түрү коомдун, мамлекеттик бийликтин, бардык баскычтарында мамлекеттик кызматтын кызыкчылыктарын; келишим түзгөн расмий жана адамдын ортосундагы бүтүм.

Демек, алынган материалдык жана материалдык эмес артыкчылыктардын мыйзамсыздыгы, адеп-ахлаксыздык алардын айланасында социалдык чөйрө пайда болууда. Паракорчулуктун көрүнүшү түрлөрү ар түрдүү: пара, мамлекеттик ресурстарды жана каражаттарды мыйзамсыз бөлүштүрүү жана бөлүштүрүү, мыйзамсыз менчиктештирүү, мыйзамсыз колдоо жана каржылоо

саясий структуралар (партиялар жана башкалар), жеңилдетилген объектилерди берүү алуу үчүн насыяларды, буйруктарды, жеке байланыштарды колдонуу мамлекеттик ресурстарга жетүү - товарлар, кызматтар, булактар киреше, артыкчылыктар, туугандарына ар кандай кызматтарды көрсөтүү, достор, тааныштар ж.б.

Коррупция дүйнө жүзү боюнча айыпталып коомго жана мамлекетке өтө олуттуу жана кээде орду толгус зыян келтирет, ал мамлекеттик кызматта болобу же жокпу, акыр-аягы, ар бир адамга зыян келтирет.

Азыркы учурда коррупция менен күрөшүү көйгөйлөрүнүн арасында төмөнкүлөр кирет.

Биринчиден, коррупция менен күрөшүү үчүн мамлекеттин жогорку жетекчилигинин саясий эркинин жоктугу жана натыйжада мыйзамдардын карама-каршылыктары жана боштуктары, бул аларга берилген ыйгарым укуктарды жеке же топтук кызыкчылыктарда колдонуу үчүн ыңгайлуу

шарттарды түзөт, алар мамлекеттин жетекчилигин бузган коррупцияга каршы күрөшүү, натыйжада мыйзам бузууларга алып келүүсү;

Экинчиден, коомдогу демократиялык саясий каада - салттардын тамырынын жоктугу жана натыйжада, коомдук-саясий эркиндиктердин төмөн деңгээли. Алсыз демократия коррупциянын гүлдөп-өнүгүшүнө өбөлгө түзөт, ал эми коррупция өз кезегинде демократияны алсыратат. Реформаларды жүргүзүү үчүн саясий эрк керек болсо дагы, коррупциянын деңгээлин төмөндөтүүгө мүмкүндүк берген күрөшүү стратегиясы институттук өзгөрүүлөргө негизделиши;

Үчүнчүдөн, бийликтин ишинде ачыктыктын жоктугу. Бул жагынан алганда, бийликтеги бардык маалыматтары жабык мүнөзгө ээ. Чындыгында, мамлекеттик маалыматка караганда расмий маалыматтын артыкчылыгы, расмий жана коомдук маалымат менен иштөөнү жөнгө салуунун жоктугу, мамлекеттик жолугушууларга барууга иш жүзүндө тыюу салуу жана алардын ишмердүүлүгүнүн тунуктугу мамлекеттик башкарууда коррупцияны өнүктүрүү үчүн кошумча аянтча түзүү;

Төртүнчүдөн, ар кандай секторлордо кабыл алынган коррупцияга каршы чаралардын практикалык натыйжаларына, анын ичинде убакыттын өтүшү менен бул тармактарда коррупциянын деңгээлинин өзгөрүшүнө комплекстүү, объективдүү жана үзгүлтүксүз мониторинг жүргүзүү системасын иштеп чыгуу зарыл. Мындай мониторинге катышууга жана анын жыйынтыгы боюнча өз пикирин билдирүүгө жарандык коомду иштетүү керек.

Коррупция- мамлекеттин социалдык-экономикалык өнүгүүсү үчүн олуттуу тоскоолдуктарды жаратып келет, анткени бул көрүнүш ишкердик активдүүлүккө терс таасирин тийгизет, атаандаштыктын механизмдерин бурмалайт, өлкөнүн инвестициялык потенциалын төмөндөтөт жана мамлекеттик ресурстарды адилетсиз бөлүштүрүүгө жана сарптоого алып келет. Заманбап шарттарда мамлекеттин артыкчылыктуу экономикалык

коопсуздукту камсыз кылуу жана маалыматтык технологияларды колдонуу менен паракорчулукту азайтуу болуп саналат.

Демек, коррупцияга каршы иш-аракеттерди өркүндөтүү зарыл механизмдерди иштеп чыгууну камсыз кылган укуктук, саясий, уюштуруучулук, техникалык жана каржылык чараларды комплекстүү ишке ашыруу менен айкалыштырылышы керек, анын ишке ашырылышы коррупциянын масштабдуу көрүнүштөрүнө каршы күрөшүү жаатындагы кырдаалды түп-тамырынан бери өзгөртүү үчүн олуттуу өбөлгөлөрдү түзөт. Ошондой эле ар бир мамлекеттин коррупцияга каршы саясатынын методдору жана инструменттери учурдагы коррупциялык процесстердин алдын алууга жана жоюуга гана эмес, ошондой эле потенциалдуу же жаңы түзүлгөн формаларды жана коррупциялык кубулуштардын ыкмаларын аныктоого жана алдын алууга багытталууга тийиш экендигин унутпаш керек. Бул максаттарга жетүү үчүн мамлекеттин системалуу анти-коррупцияга каршы саясатынын принциптерине ылайык келүүгө негизделген коррупцияга каршы күрөшүү үчүн түп-тамырынан бери жаңы, мобилдик жана натыйжалуу институттарды түзүү керек.

Мындан тышкары, жогоруда айтылган эркиндиктердин иш жүзүндө болушу айрым мамлекеттик органдардын, коомдук уюмдардын жана мамлекеттик кызматкерлердин айрым жарандардын жана юридикалык жактардын ишмердүүлүгүнүн аныкталган четтөөлөр жөнүндө тиешелүү органдарга жана коомчулукка маалымдоо укугуна ылайык келүүсүн көзөмөлдөө укугу менен мыйзамдуу түрдө берилген, жооптуу адамдарды тартуу боюнча өтүнүчтөрдү же сунуштарды берүүгө мүмкүндүк берет. Мунун өбөлгөсү-ачыктык. Дүйнөлүк кылмыш жана адилеттүүлүк отчетунда белгиленгендей, " ачыктыктын жоктугу бийликке ээ болгон контролдук параметрлерди төмөндөтөт. "

Кыргызстандагы коррупция, мамлекет жана жарандык коом тарабынан ага каршы күрөшүү боюнча бардык аракеттерине карабастан, масштабы жана саясий кесепеттери боюнча, коомдук кайра курууларга жана улуттук экономиканын натыйжалуулугун жогорулатууга тоскоолдук кылуучу фактор болуп калууда. Коррупциянын көрүнүштөрүнүн өсүшү мамлекеттик институттардын легитимдүүлүк деңгээлинин төмөндөшүнүн себептеринин бири болуп саналат, эл аралык мамилелердин субъекти катары Кыргызстандын статусуна олуттуу доо кетирет. Ошондуктан, бул мыйзамдуу түрдө Кыргыз Республикасынын улуттук коопсуздугуна коркунучтардын бири катары эсептелинет.

Адабияттар:

1. Ванновская О.В. Психология коррупционного поведения госслужащих: монография. М.: ООО «Книжный Дом», 2013.
2. Гончарова Н.А., Кобозев И.Ю., Костылева И.В. Психологические факторы коррупционного поведения сотрудников полиции. Вестник Санкт-Петербургского университета МВД России. № 3(67) 2015.
3. Журавлев А.Л., Соснин В.А. Феномен коррупции в России как социополитическая и психологическая проблема. Журнал «Прикладная юридическая психология». 2013, № 2.
4. Журавлев А.Л., Юревич А.В. Психологические факторы коррупции. Журнал «Прикладная юридическая психология». 2012, № 1.
5. Коррупция: природа, проявления, противодействие. Ответственный редактор - академик РАН Т.Я. Хабриева. Институт законодательства и сравнительного правоведения при правительстве Российской Федерации, ИД «Юриспруденция», 2013.
6. Решетников М.М. Психология коррупции: утопия и антиутопия. Санкт-Петербург: Восточно-Европейский институт психоанализа, 2008.
7. Кузьминов Я.И. Тезисы о коррупции. М., 2000.
8. Долгова А.И. Определение коррупции и законодательство о борьбе с ней // Коррупция и борьба с ней. М., 2000.
9. Мишин Г.К. Коррупция: понятие, сущность, меры ограничения. М., 1991.